

Q&A – Kort geding tegen de Nederlandse staat

Oxfam Novib, PAX en The Rights Forum
27 mei 2024

- Waarom weer naar de rechter? Jullie hadden toch al gewonnen?

Jazeker hebben we die zaak gewonnen in februari, maar de Staat voert de uitspraak van het Gerechtshof maar deels uit.

- Wat oordeelde de rechter eerder?

Op 12 februari gelastte het Gerechtshof Den Haag de Staat iedere (feitelijke) uitvoer en doorvoer van F-35-onderdelen met eindbestemming Israël te (doen) staken.

- Maar NL levert toch al niet meer? Wat is het probleem?

Nederland levert inderdaad niet meer *direct* vanuit Woensdrecht, of elders in Nederland, F-35-reserveonderdelen aan Israël, en bewindslieden doen voorkomen dat dat het enige is waar de uitspraak van het Gerechtshof over gaat, maar die verlangt een stop op *alle* leveringen aan Israël, óók via andere landen, zoals de VS, waar bijvoorbeeld nieuwe toestellen, ook voor Israël, met Nederlandse onderdelen, worden gebouwd. Maar de regering legt de export van Nederlandse onderdelen naar bijvoorbeeld de VS geen strobreed in de weg, terwijl het garanties moet afdwingen dat die onderdelen niet in Israël terechtkomen, als reserveonderdeel én als onderdeel van nieuw te bouwen toestellen voor Israël.

- Komt dan de hele Nederlandse bijdrage aan de F-35 niet stil te liggen?

Nee, alle andere F-35-gerelateerde leveringen kunnen gewoon doorgaan, zolang maar helder is dat ze niet in Israël terechtkomen.

- Het is vooraf niet bekend waar die Nederlandse onderdelen terechtkomen, zegt de regering?

Dat is een kwestie van heldere afspraken: voor alle andere F-35-bestemmingen maakt het ook niet uit, maar Nederland moet in de vergunning voor F-35-exporten duidelijk maken dat zeker moet zijn dat ze niet in Israël terechtkomen. Omgekeerd eist de VS ook van Nederland dat Amerikaanse onderdelen voor bepaalde lithografie-apparatuur van ASML niet in China terechtkomen. Dat blijkt heel goed mogelijk, terwijl het daar niet eens om wapens gaat.

- We hebben toch met de VS afgesproken dat zij bepalen aan wie F-35's verkocht worden?

Ja, dat is precies het probleem: Nederland mag de uitvoer van Nederlandse onderdelen niet zomaar uit handen geven. Het heeft een eigen verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat ze niet in Israël terechtkomen. Dat is ook wat de rechter heeft bepaald.

- Hebben jullie bewijs dat aan Israël wordt geleverd?

We weten dat in alle F-35-toestellen Nederlandse onderdelen zitten, dus ook in de Israëlische – dat wordt ook door niemand betwist. En de VS levert ook onderdelen aan Israël, waar Nederlandse onderdelen tussen kunnen zitten.

- Er gaan nu toch geen Nederlandse F-35-onderdelen naar Israël? Dat schrijft de regering in een recente brief. Waarom dan deze zaak?

Er gaan geen Nederlandse onderdelen direct naar Israël, én er gaan geen (Amerikaanse) onderdelen meer direct vanuit Woensdrecht naar Israël. Maar van door Nederlandse bedrijven geproduceerde F-35-onderdelen die vanuit Nederland naar andere landen gaan – vooral de VS – vraagt Nederland geen garanties dat die niet in Israëlische toestellen terechtkomen, ongeacht of dat onderdelen zijn voor nieuw te bouwen toestellen of reserveonderdelen.

- Door technische problemen worden nu toch geen F-35's aan Israël geleverd?

Israël had nog in elk geval elf F-35-toestellen in productie bij Lockheed Martin. Onbekend is of en hoeveel daarvan al klaar zijn. Volgens berichten lijkt het erop alsof die momenteel niet geleverd kunnen worden. Wanneer wel is niet helemaal duidelijk, maar volgens de militaire pers mogelijk vanaf juli. Vanaf dat moment kan in principe op heel korte termijn geleverd worden.

- Wat zeggen wapenexportcriteria over indirecte leveringen?

Voor onderdelen voor wapens geldt het Nederlandse wapenexportbeleid net zoals voor complete wapens; daar hoort bij dat voor verboden eindbestemmingen geen export mag plaatsvinden.

- Worden Israëlische F-35's ingezet in Gaza?

Ja, dat hebben we eerder voor het Gerechtshof in Den Haag overtuigend laten zien.

- Door jullie acties kan Israël zich straks niet meer verdedigen tegen aanvallen vanuit bijvoorbeeld Iran

Dat is flauwekul. Israël heeft een groot arsenaal aan wapens en wordt altijd geholpen door de VS en andere landen, zoals twee maanden terug bleek. De rol van Nederland is wat dat betreft maar beperkt. Omgekeerd geldt juist dat meer westerse druk op Israël het land uiteindelijk zal dwingen te stoppen met oorlogsmisdaden en ruimte te maken voor een duurzame en rechtvaardige oplossing. Onze rechtszaak draagt bij aan de internationale druk op Israël om te stoppen met schendingen van het internationaal recht.

- Maar dan is jullie gang naar de rechter slechts symbolisch?

Nou nee, Nederland moet zich gewoon houden aan uitspraken van de rechter. Dat doet het willens en wetens maar half, dus zijn wij wel gedwongen naar de rechter te gaan. We willen nog steeds voorkomen dat Nederlandse onderdelen in F-35's komen die bijdragen aan oorlogsmisdaden in Gaza. Dat is waarom we de gang naar de rechter eerder gemaakt hebben en waarom we nu weer naar de rechter stappen.

- Als jullie gelijk krijgen, heeft dat toch grote gevolgen voor het Nederlandse buitenlandbeleid en deelname aan het F35-programma? Hebben jullie dat wel gewogen?

Ja, daar hebben we natuurlijk naar gekeken. Dit is waar we al jaren voor waarschuwen: Nederland heeft een eigen verantwoordelijkheid als exporteur van onderdelen van wapens – daarvoor geldt ook het Wapenhandelsverdrag.

Nederland heeft nu zonder voorbehoud zijn wapenexportregels uit handen gegeven aan de VS, terwijl we weten dat de Amerikanen heel andere normen hanteren. Dat mag gewoon niet.

Wapenexportbeleid is ook buitenlandbeleid – wapenleveranties toestaan als je weet dat de wapens voor oorlogsmisdaden worden gebruikt: dát is pas een deuk in je geloofwaardigheid.

In onze Grondwet staat niet voor niets dat Nederland het internationaal recht bevordert. En de Staat heeft zich gewoon te houden aan de uitspraak van de rechters, dat heeft ze zelf ook beloofd. Dat is waar het bij deze rechtszaak om gaat: Nederlandse onderdelen voor de F-35 mogen niet in Israël terechtkomen.

- Waarom vragen jullie nu een dwangsom, en eerder niet?

Dat hebben we eerder niet geëist omdat dat ongebruikelijk is: de Staat houdt zich altijd aan uitspraken van de rechter. Dat vertrouwen is nu geschaad en dus hebben we geen andere keus.

- Wat gebeurt er met het geld als jullie gelijk krijgen?

We gaan ervan uit dat door een nieuwe uitspraak een dwangsom niet aan de orde is en de Staat zich alsnog volledig aan de eerdere uitspraak houdt. Mocht dat toch niet zo

blijken te zijn, dan gaat het volledige bedrag naar UNRWA, de VN-organisatie voor Palestijnse vluchtelingen, voor humanitaire hulp in Gaza.

- Waar is Oxfam Novib-directeur Michiel Servaes?

We hebben tussen de drie organisaties afgesproken dat we na een intensieve tijd voor Oxfam Novib de woordvoering overdragen aan PAX om zo de lasten wat te delen. Bovendien is dit extra kort geding vrij technisch en is PAX de expert op het gebied van wapenexport. Dan is de keuze voor woordvoering door PAX logisch.